

Maija Bārbale

Bibliotēkas tēla konstrukcijas Latvijas plašsaziņas medijos (1985.–1990. un 2003.–2008.)

Priekšstati par realitāti, kurā dzīvojam, ir konstruēti mūsu apziņā. Sociālās realitātes konstruēšana ir veids kā cilvēki, sociāli mijiedarbojoties viens ar otru, radoši maina realitāti. Cilvēkam "reāls" ir tas, ko viņš "zina" līdz brīdim, kad rodas iemesls savas zināšanas apšaubīt. (7) Nereti gadās, ka situācijas, ko cilvēki definē kā reālas, arī kļūst reālas. Tie, kam ir vara, var radīt savas sociālās realitātes.

Mūsdienās nozīmīga loma sabiedriskās domas veidošanā ir plašsaziņas medijiem. Arī mediji konstruē sociālo realitāti, nevis attēlo to identiski, lai gan nav izslēgts, ka konstrukcija var būt ļoti līdzīga īstenībai. Būtībā realitātes konstruēšana notiek vairākkārt: sākotnēji mediji izvēlas informāciju, kas tiks publicēta un iegūs ziņas svaru — tiek radīta mediju realitāte par to, kas ir un kas nav svarīgs; tad caur mediju kā komunikācijas kanālu informācija tiek translēta sabiedrībā un

realitāte tiek radīta katra indivīda apziņā, balstoties uz viņa iepriekšējo pieredzi, zināšanām un daudziem citiem aspektiem. (2)

Bieži tiek uzsvērts, ka bibliotēkas nozīme sabiedrībā netiek novērtēta, vērojams izpratnes trūkums par bibliotēkas lomu. Tā kā ne visiem cilvēkiem ir vajadzība un iespēja ar bibliotēku komunicēt tieši, viņu priekšstatus par bibliotēku lielā mērā veido mediju sniegtā informācija. Kāda tā ir? Vai plašsaziņas mediju konstruētais bibliotēkas tēls ir objektīvs realitātes atspoguļojums? Vai mediju sniegtais informācijas daudzums ir pietiekams un gana daudzpusīgs, lai sabiedrība spētu gūt izpratni par bibliotēkām?

Darba mērķis: izpētīt un salīdzināt bibliotēkas tēla konstrukcijas plašsaziņas medijos laika posmā no 1985. līdz 1990.gadam un no 2005. līdz 2008.gadam, lai noskaidrotu, kādas izmaiņas ir notikušas bibliotēkas tēla atspoguļojumā šajos laika posmos.

lespiesto masu mediju publikāciju analīze un rezultāti (1985.–1990.)

1985.–1990.gads ir t.s. pārbūves laiks. Padomju Savienības Komunistiskās partijas ģenerālsekretāra Mihaila Gorbačova nākšana pie varas 1985.gada martā iezīmēja virkni pārmaiņu ne vien politiskajā, bet arī sociālajā un kultūras dzīvē.

Padomju Savienībā valsts struktūru stingri kontrolētie masu mediji nedrīkstēja atspoguļot reālo situāciju valstī. Tā vietā tika konstruēta laimīgas, ideālas valsts ilūzija. Informatīvā zona bija apzināti izkropļota. Negatīva rakstura notikumi tika pozicionēti vienīgi "ienaidnieka teritorijā", t.i., ideoloģisko pretinieku valstīs. Līdz ar to mediju ziņojumos pastāvēja 'baltie plankumi' — cilvēku dzīves sfēras, kas mediju saturā netika iekļautas vispār, piemēram, ekonomika, uzņēmējdarbība, demogrāfija.

Viena no nozīmīgākajām pārbūves laika jaunajām vēsmām bija M.Gorbačova pasludinātā atklātības politika, kas masu medijiem deva iespēju daudz plašāk atspoguļot patieso realitāti, pieļaujot arī padomju sistēmas negāciju kritiku. Tātad, sākot ar 1985.gadu, Latvijā sākās pakāpenisks preses demokratizācijas process, kas 1991.gadā līdz ar valsts neatkarības atjaunošanu sasniedza savu kulmināciju.

Kopumā tika izpētītas 200 1985.–1990.gada publikācijas 35 preses izdevumos. Nelielais publikāciju skaits liecina, ka no 1985. līdz 1990.gadam iespiestie mediji bibliotēku jautājumus atainoja ļoti reti. Publikāciju skaita pieaugums vērojams pēdējos divos gados (1989.–1990.g.), kas skaidrojams ar profesionālā preses izdevuma "Bibliotekārs" iznākšanu 1989.gadā.

Par bibliotēkām šajā laika posmā medijos visvairāk ir izteikušies bibliotēku nozares darbinieki (53 publikācijās, galvenokārt intervijās) un žurnālisti (50 publikācijās), neskaitot bibliotēku nozares profesionālā laikraksta "Bibliotekārs" 50 publikācijas. Tātad šajā periodā ~ 50% publikāciju viedokļu autoru bija bibliotekāri.

Bibliotēkas tēls

1985.–1990.gada publikācijās Latvijas bibliotēku tēla atspoguļojums plašsaziņas medijos pārsvarā ir ar negatīvu ievirzi. Bibliotēka attēlota kā komunistiskās ideoloģijas paudēja, kuras darbību noteicis varens partejiskuma princips. Bibliotēkas iegādājās, glabāja un popularizēja tikai to literatūru, kas bija saskaņā ar vienīgās partijas vienmēr pareizo politiku. Visa pārējā informācija — gan tā, kura neslavināja pseidomācību un tās iluzoriskos sasniegumus, gan tā, kura bija neitrāla, balstoties uz nostādni "kas nav ar mums, tas ir pret mums", visiem spēkiem tika izskausta. Bibliotēkas bija pakļautas piecgades plānu izpildei, par ko nepieciešams atskaitīties. Piemēram, kādā publikācijā bibliotēkas vadītāja atskaitījās par darbu, kas veikts saskaņā ar 12. piecgades pirmā gada uzdevumiem, būtisku vietu ierādot PSKP XXVII kongresa materiālu propagandai, partijas un valdības lēmumiem cīņā pret žūpību un bezstrādes ienākumiem, propagandējot nozaru literatūru un veicot masu darbu. (5)

Šāda situācija daudzus vairs neapmierināja. Antras Puriņas rakstā "Šī divainā bibliotēka" žurnālā "Avots" atklāti autores uzskati par bibliotēkas lomu sabiedrībā. A.Puriņa uzdod jautājumu: "Vai viena no mūsu bibliotēkas nelaimēm — zemo bibliotēku prestižs sabiedrībā — daļēji neslēpjās isvārdiņā 'masu bibliotēkas'? (...) Masa — nekas nevar būt baigāks un draudīgāks kā šis amorfais veidojums, kura vienīgā funkcija ir — tikt vadītam. (...) Mainījušies laiki, līdz tiem arī bibliotēkas, taču to būtība palikusi sākotnējā. Tā ir cilvēces sociālās un kultūras atmiņas saglabāšana un tālāknodošana. (...) Bibliotēkai kā konkrētas sabiedrības sociālajam institūtam piemīt brīvība realizēt savas funkcijas tikai tik lielā mērā, cik to pieļauj attiecīgā sabiedrība." (20, 62.lpp.)

Autore pievēršas arī bibliotekāra personības lomai. "Viņš — viss priekš visiem, un visi cilvēki viņam ir vienādi. (...) Viņš nevienu neaizstāv un ne ar vienu nesacenšas, vienīgi uztur kārtību. (...) Līdzko bibliotekārs nokļūst citādos apstākļos, viņš izrādās izvēles priekšā. (...) Bibliotekārs kļūst par komformistu, kas labākajā gadījumā tikai formāli pakļaujas autoritārajai varai, sliktākajā — pieņem to un seko tās idejām, kas ir tieši pretējas bibliotekāra profesijas būtībai, līdz ar to pārvēršot šo būtību par šķietamību, kas savu iemiesojumu rod veselā rindā ārišķīgu pseidofunkciju radīšanā." (20, 63.lpp.) Raksta nobeigumā izskan nesaudzīgs secinājums: "Pienācis laiks arī Bibliotēkai apjēgt, kādu lozungu iedvesmota viņa turpina savu ceļu uz Nekurienu (...). Un tikai tad, ja to beidzot spēš pašī bibliotekāri, Bibliotēkai mūsu sabiedrībā vairs nebūs jāgaužas par zemo prestižu, lūdzējas lomu un mazspēcību risināt pat savas problēmas." (20, 63.lpp.)

Anna Mauliņa par darbu ar lasītājiem izsakās skarbāk: "Varbūt mums, bibliotekāriem, vajadzētu beigt producēt superdetalizētās, nevienam nevajadzīgās uzskaites un pārskatus, beigt lasītāja izprašāšanu, pārspilēto kontroli, beigt muļķīgo "lasīšanas vadišanu", "lasītāju interešu veidošanu", "harmoniska homo sovieticus audzināšanu. (...) Lai izdzīvotu, bibliotekāram vajadzēja zināt divas

patiesības: filozofisko un partejisko, pirmā, protams, bija pareiza, bet aizstāvēt vajadzēja otro. Baiļu un nedrošības sindroms bibliotekāros vēl joprojām ir dzīvs. (...) Latvijas bibliotēkai radikāli jāmainās, jāatsakās no vienas ideoloģijas paušanas. Literatūras un bibliotēkas pārpolitizācija novedusi pie tā, ka bibliotēkas izmanto maz un grāmatas nelasa. (...) Trūkst grāmatu, telpas brūk, finansiālā nodrošinājuma nav, iestādes un tās darbinieku prestižs ir zems.” (17, 4.lpp.)

Rakstā “Latvijas bibliotekāru dzīve bez pārmaiņām” laikrakstā “Brīvā Latvija” A.Mauliņa atzīst: “Tā nu šodien saka, ka gan iekšējo, gan ārējo kolīziju rezultātā mūsu bibliotekārs kļuvis sīkmanīgs, liekulīgs, bažīgs, bailīgs. Jā, vismaz 46% no mums, kā liecina Latvijas Valsts bibliotē-

kas sociālpsiholoģiskais pētījums. (...) jau vairāk nekā 40 gadus esam baidīti, klusināti, virzīti, vadīti un audzināti domāt un darīt visu tā “kā nākas”, dzīvot tā, kā grib funkcionārās augšas (...) ideoloģija, kā redzams, dzīvoja un bieži vien darīja melno darbu, deformējot arī bibliotekāru psihi (...). Ierindas bibliotekārs (...) ieraujas sevī un nesaka neko (...) 1% bibliotekāru runā, 99% gaida, kad kaut kas notiks.” (18, 3.lpp.)

Bibliotekāra tēls vairāk tiek atspoguļots negatīvi nekā pozitīvi: bibliotekārs tiek konstruēts kā bailīgs, sevī ierāvis indivīds, kurš nav spējīgs un tiesīgs paust savu viedokli. To padziļina jau minētais zema bibliotekāru atalgojums. Asāk par algām izsakās Silvija Sardiko rakstā “No vārdiem pie darbiem vai par grāmatu krātuvēm” laikrakstā “Padomju Jaunatne”: “Bibliotekārs, it īpaši laukos, pašlaik saņem “ubaga” algu, kas nenodrošina normālu, cilvēka cienīgu dzīvi.” (26, 4.lpp.) Šī pati autore atklāj sabiedrības attieksmi pret bibliotēku: “(...) vērojot partijas, padomju saimniecisko vadītāju attieksmi pret bibliotēkām, neviļus rodas iespaids, ka lielākā daļa vadītāju pagaidām nav iedziļinājušies bibliotēku darba problēmās, neizprot ne bibliotēku lomu un to funkcijas, ne arī dažādu bibliotēku īpatnības. Bibliotēku darbinieki joprojām ir lūdžēju lomā, sastopoties ar vienalīdzību un

inertumu. Bibliotekāriem ar rūgtumu jāatzīst: pie mums fermas balsina divas reizes gadā, bet bibliotēkā kosmētiskais remonts notiek labi ja reizi desmit gados.” (26, 4.lpp.)

Bibliotēku telpu sliktais fiziskais stāvoklis apspriests arī vairākās citās publikācijās. (13, 12, 23). Spilgti tas atklājas pētījuma ietvaros noritējušajā intervijā ar Bauskas rajona Mežotnes bibliotēkas vadītāju Sandru Cīruli: “Bibliotēkā strādāju kopš 1984.gada, tikko biju pabeigusi kultūras darbinieku tehnikumu. Kādas izjūtas? Aizgāju — skatos: maza telpa, līdz griestiem piebāzta ar grāmatām, vecs iekārtojums, sagrauztas grāmatas. Tajā laikā neviens nerūpējās, lai bibliotēka būtu vizuāli baudāma, partijas plānos bibliotēka bija tikai ķeksītis. Vizuālajā iekārtojumā daudz kas ir atkarīgs no darbinieka. No kantora mājas dabūju norakstītos krēslus, lai būtu, kur sēdēt.” Kavējoties pagātnes atmiņās, S.Cīrulle atminas kādu no rajona bibliotēkām, uz kuru varēja nokļūt, vien izbrienot caur lopkautuvi. (3, 107.–108.lpp.)

Valsts bibliotēkas direktora vietnieces Guna Dēliņa un Inta Beijere intervijā “Skolotāju Avīzei” atzīst, ka arī Latvijas Valsts bibliotēka ir kraha priekšā: “Sabiedrība ir pagriežusi bibliotēkai muguru. Pareizāk sakot, valdība. (...) algas ir zemas, dzīvokļus ārpus rindas nepiešķir”. (15, 6.lpp.) Telpu trūkums

Valsts bibliotēkā negatīvi ietekmē lasītāju apkalpošanas kvalitāti, jo, tā kā daudzas grāmatas neatrodas uz vietas, lasītāji šos iespieddarbus var saņemt tikai pēc vairākām dienām, kas veicina apmeklējuma samazināšanos. (25) Bibliotekāri tiek aicināti nekaunēties par savu nabadzību, jo tas esot nevis kauns, bet nelaime. Drīzāk jākaunoties no tā, ka ir trūcīgs garā. Diemžēl tūdaļ gan atzīts, ka “(...) bibliotēkas kļuvušas nabagas abējādi, turklāt to garīgā nabadzība radīta mākslīgi, ilgu gadu ne morāli, ne materiāli nestimulējot bibliotekārā darba veicējus”. (25, 3.lpp.)

Manāma tendence, ka žurnālisti, rakstot par bibliotēku jautājumiem, sāk konstruēt realitāti lasītāju apziņā jau ar pirmo raksta rindiņu: “Bibliotēkas un bibliotekāra prestižs mūsdienu sabiedrībā diemžēl joprojām ir diezgan zems, taču grūti būtu noliegt, ka atsevišķos gadījumos sabiedrības interese ir modusies” (1, 4.lpp.). Šeit pie vainas ir ne tikai bibliotekāru pašu samērā pesimistisko uzskatu paušana par savu profesiju, kas izriet no reāliem faktiem (32), bet arī žurnālistu sekošana vispārpieņemtajiem stereotipiem, maz iedziļinoties bibliotekārājā darbā, neticība. Uzskatāms piemērs ir intervija ar Latvijas Valsts bibliotēkas direktora vietnieku Aldi Ābeli, kuram žurnāliste ik pēc laika pārjautā: vai tam ir

jēga, vai tam ir reāls ieguldījums un tamlīdzīgi (1).

Parādās arī pirmās vēsmas, kas liecina par bibliotekāru vēlmi mainīt profesijas lomu. A.Mauliņa rakstā "Baltijas bibliotekāri par kultūras vērtību pieejamību" laikrakstā "Padomju Jaunatne" pēc 21.Baltijas republiku valsts bibliotēku un kultūras ministriju pārstāvju semināra "LiLaEst" 1988.gada 30.jūnijā uzsver bibliotēkas nozīmi nacionālās kultūras saglabāšanā un attīstībā, un uzdod jautājumu: "Vai arī Latvijas bibliotekāriem nav laiks iznākt no tumšās istabas un aizdegt sveci?" (16, 6.lpp.) A.Mauliņa atzīst: "Pašreizējais bibliotēku pārvaldes aparāts nespēj risināt mūsdienu bibliotekārās problēmas. Bibliotēku politiku noteica un vēl joprojām nosaka birokrātiskie dokumenti, kuros ir izvirzītas utopiskas idejas, piemēram, iesaistīt visus iedzīvotājus par bibliotēkas lasītājiem." (16, 6.lpp.) A.Ābele norāda uz bibliotēku prestižu citviet pasaulē: "Bibliotēku un bibliotekāru prestižs pasaulē ļoti audzis, īpaši pēdējos desmit gados. Informācija mūsu dienās taču ir milzīga vērtība (..) visā pasaulē ir sapratuši, ka bez augsti attīstītas bibliotekāru kultūras nevar būt strauja lēciena ekonomikā. Kad to beidzot sapratisim mēs?" (1, 4.lpp.)

Izskan aicinājumi bibliotekāriem iekļauties sabiedrības dzīves demokratizācijā, tiek izvirzīta doma par pašas bibliotēkas kā demokrātiska spēka tālāku attīstību, īpaši uzsverot bibliotekāra personības nozīmi šajā procesā. Bibliotekāram kā vidutājam starp sabiedrību un bibliotēkās uzkrāto informāciju pirmām kārtām jānodrošina literatūras pieejamība visplašākajam lasītāju lokam (19). Bibliotekāra tēls tiek konstruēts kā informācijas nesējs sabiedrībai, kuram jābūt lepnam par to, ko dara un nav jākautrējas par to, ka viņš ir nabadzīgs.

Par to, kādam vajadzētu būt bibliotekāram, lasāms Ingridas Kalinkas pētījumā par bibliotekām: "Bibliotēkās, īpaši lauku rajonos, parasti vērojama darbinieku kārtības mīlestība, labs telpu estētiskais novērtējums. Tomēr īsti radošu gaisotni bibliotēkās var redzēt reti kad (..) bibliotekāri nespēj rast un uzturēt saikni ar lasītājiem, nav komunikabli, nespēj vai arī nevēlas sadarboties (..) bibliotekārs ir sena profesija, un ļaudis to vienmēr ir ierindojuši starp pašām cienījamākajām. Mūsdienās, kad lielākajai sabiedrības daļai pieejami visdažādākie informācijas avoti, audzis izglītības līmenis, bibliotekārs vairs nav tāda autoritāte kā senāk. Bet lasītāji, tāpat kā agrāk, vēlas saskatīt bibliotekārā profesionāli, augstas kultūras cilvēku un erudītu literatūras pazinēju" (11, 3.lpp.). Šī pētījuma rezultāti apstiprina: masu bibliotēkās lasītāju skaits nepalielinās.

Bibliotēkas un skolas

Skolu bibliotēkas attēlotas kā līdzeklis skolēnu idejiski politiskajā audzināšanā. Publikācijās tika konstruēts laimīga un intelektuāla padomju cilvēka/bērna tēls, kurš jau no pašām pirmajām dienām skolā iepazīstas ar literatūru, kas veidos viņa pasaules uzskatu atbilstoši padomju varas prasībām (6, 183).

Publikācijas bieži sākās ar augstāko amatpersonu vai tām pietuvināto cilvēku domām par apskatāmo jautājumu, piemēram, kādā V.I.Ļeņina dzīvesbiedres

Nadeždas Krupskajas runā izskanējušiem vārdiem: "jautājums — skola vai bibliotēka, viens otru neizslēdz". Tika uzsvērtā nepieciešamība pēc ciešākas pedagogu un bibliotekāru sadarbības skolēnu mācīšanā un komunistiskajā audzināšanā. Skolu bibliotekāriem ieteikts apzināt krājumu propagandas labāko pieredzi, iespējams šī darba formas (7, 3.lpp.).

Pozitīvi tika vērtētas tās bibliotēkas, kuras ievēroja dažādu lēmumu, pavēļu, rekomendāciju izpildi, piemēram, kādā rakstā slavīnāti bibliotekāri, kas veiksmīgi strādā pie Izglītības ministrijas rekomendāciju izpildes skolu bibliotekāru un krievu valodas skolotāju sadarbības nodrošināšanā (6).

1990.gada publikācijās parādās minēto padomju propagandas pārspilējumu kritika: "Ne skola, ne tās bibliotēka ar savām potenciēm nespēj iemācīt bērnu mīlēt lasīt grāmatu, īpaši tāpēc, ka skolas bibliotēka ir sabiedrības kārtējā "klusuma zona" (..) katrai otrajai skolas bibliotēkai nav sava kataloga, skolas bibliotēka — kārtējā ilūzija" (17, 4.lpp.). Izskan satraukums par bērnu lasīšanas samazināšanos, ko konstatējis Valsts bibliotēkas Bērnu bibliotēku sektors: "Ir satraucoši apzināties, ka bērnu lasīšana kļūst aizvien pasīvāka un nabadzīgāka un esam bezspēcīgi pret šīs lejupslīdes galveno cēloni — kultūras dzīves nolaišību, tautas garīgo noplicinātību un apātiju (..) jo vairāk bibliotēkas darbā atbrīvojamiem no nevajadzīgās, pompozās masveida audzināšanas un drakoniskās propagandas, jo skaidrāk saredzama un izprotama bibliotēku galvenā būtība — lasītāju informatīvi bibliogrāfiskā apkalpošana." (22, 87.lpp.)

Bibliotēku krājums

Vairumā publikāciju bibliotēku krājumi tiek attēloti pozitīvi un tikai nedaudzas publikācijas sniedz spilgtu ieskatu reālajā situācijā.

1988.gadā Igaunijas Bibliotekāru biedrības dibināšanas kongresā tika skatīti jautājumi, kas skāra arī Latvijas bibliotēku krājumus. Tika atzīmēts, ka nopietna problēma ir bibliotēku sliktā materiālā bāze, kas izpaužas arī asā līdzekļu nepietiekamībā krājumu komplektēšanai: pat paši bibliotekāri bieži vien nesaņem nepieciešamo informāciju, nerunājot par tās tālāku izplatīšanu. (19) Kāda laikraksta izsludinātā konkursa uzvarētājs atzīst, ka viņa personīgā bibliotēka ir daudz pilnīgāka par jebkuru citu valstī pieejamu grāmatu krātuvi (24).

Savukārt kādā citā publikācijā atklāts fakts, ka lasītāji Latvijas Valsts bibliotēkā nevar saņemt literatūru, jo telpu trūkuma dēļ tā ir sasaiņota. (34) Krājuma izvietojuma problēmas sakarā ar telpu trūkumu izskan arī intervijā ar šīs bibliotēkas direktora vietniecēm Gunu Dēliņu un Intu Beijeri. (15)

Šajā laikā atklātībā nonāk ziņas par specfondiem, kas pievērš plašu preses uzmanību. 1988.gada 27.oktobra laikrakstā "Padomju Jaunatne" (21) ir lasāms raksts par piketu pie Preses nama, kurā V.Lāča Valsts bibliotēkas darbinieki un Latvijas Universitātes studenti pieprasa likvidēt specfondus un radīt brīvu pieeju 20.–30.gadu un trimdas vēsturnieku pētījumiem.

Dzejniece Inese Zandere raksta: *"Ja Bibliotēka ir pasaules metafora, pasaule mūsos ir bojāejoša."* (33, 16.lpp). Bibliotēku raksta autore uzskata par nefunkcionālu: *"Ar labām grāmatām pieblīvētais specfonds, ar novecojušu tehnisko literatūru pieblīvētais atklātais fonds; viltīga starpstadija — grāmatas, kuras ir un tomēr ir nepieejamas, jo vispārējā katalogā nav minētas."* (33, 16.lpp.) I.Zandere atzīst: *"(..) pretstatā tradicionālajam bibliotēkaram — glabātājam, kura darbu vada došanas ideāls, specfonda temperatūras režīmā izkultivējies otrs bibliotēkara tips — slēpējs, skrūvgrieznis, kurš palīdz "īstajiem dvēseļu inženieriem", tiem, kuri vienmēr labāk par cilvēku zina, kas cilvēkam vajadzīgs."* (33, 16.lpp.)

Bibliotēku ēkas

Visas publikācijas, izņemot vienu, kurā stāstīts par Gulbenes bibliotēkas būvniecību, veltītas Latvijas Nacionālās bibliotēkas (LNB) ēkas celtniecības nepieciešamībai.

Mediji apskata LNB vēsturi, jaunas ēkas nepieciešamību. (4, 42) 1990.gada gada 22.septembra laikraksta "Literatūra un Māksla" viss pēdējās lappuses laukums atvēlēts rakstam par Gunāra Birkerta projektu — tā ir pirmā reize, kad klajā nāk tik apjomīgs raksts saistībā ar bibliotēkām. (29) LNB projekts atainots pozitīvi un detalizēti. Plaši tiek atspoguļota G.Birkerta ierašanās Rīgā un tikšanās ar valdības pārstāvjiem (9, 27).

Nevienā no šī laika publikācijām nav pausta nelabvēlīga nostāja pret LNB projekta nepieciešamību un īstenošanu.

Iespiesto plašsaziņas mediju publikāciju rezultāti un analīze (2003.–2008.)

Ņemot vērā faktu, ka mediju skaits mūsdienās ir krietni vien lielāks, tika veikta atlase: 5 nacionālie plašsaziņas mediji ("Diena", "Izglītība un Kultūra", "Neatkarīgā Rīta Avīze", "Latvijas Avīze", "Rīgas Balss"), 4 lokālie mediji no katra Latvijas novada ("Bauskas dzīve" (Bauskas raj.), "Druva" (Cēsu raj.), "Dzirkstele" (Gulbenes raj.), "Ezerzeme" (Krāslavas un Dagdas novads), "Kursas Laiks" (Liepājas raj.), "Latgales Laiks", "Liesma" (Valmieras raj.), "Neatkarīgās Tukuma Ziņas" (Tukuma raj.), "Novadnieks" (Preiļu raj.), "Talsu Vēstis" (Talsu raj.), "Vaduguns" (Balvu raj.), "Ventas Balss" (Ventspils raj.), "Zemgale" (Dobeles raj.), "Zemgales ziņas" (Jelgavas raj.), "Ziemeļlatvija" (Valkas raj.)), 4 krievu valodā iznākušie laikraksti ("Вести сегодня", "Час", "Суббота", viens no tiem lokālais — "Панорама Резекне" (Rēzeknes raj.)), kopā 24 izdevumi.

Salīdzinot ar iepriekšējo laika posmu (1985.–1990.), 2003.–2008.gadā vērojamas lielas atšķirības bibliotēkas tēla veidošanā plašsaziņas medijos. Mediju izrādītā interese par bibliotēkām strauji palielinājusies — pētījumā iekļautajos preses izdevumos rodama jau 3127 publikācijas, kurās uzmanība pievērsta plaša spektra bibliotēku jomas tematikai. Lielākā daļa raks-

tu autoru ir žurnālisti (2391 publikācijas jeb 76,46%), tikai 17,14% (536 publikācijas) — bibliotekāri. Krasi pieaudzis publikāciju skaits reģionālajos medijos, piemēram, "Ventas Balss" — 234, "Liesma" — 204, "Ezerzeme" — 117, "Bauskas dzīve" — 105 publikācijas. Savukārt krievu valodā iznākošajos medijos par bibliotēkām rakstīts ļoti maz (piemēram, avīzē "Суббота" šajā pašā laika posmā rodama vien 3 publikācijas par bibliotēkām).

Gan nacionālajos, gan reģionālajos medijos bibliotēku tēls kopumā tiek atspoguļots pozitīvi. Neskatoties uz mediju vēlmi reizēm palikt veco stereotipu rāmjos, bibliotēka lasītāju apziņā tiek konstruēta kā kultūras un izglītības centrs. Bibliotēka — tās vairs nav tikai grāmatas. Bibliotēka — tā ir tehnoloģiju, izklaides, satikšanās un arī darba vieta. Palielinājusies izpratne par bibliotēku kā universālu mācību un komunikāciju telpu. Bibliotēkas tēlam parādījušās jaunas raksturiezīmes: dinamisms, elastība, mainība. Tajā pašā laikā bibliotēku misija paliek nemainīga — kalpot cilvēku informacionālajām vajadzībām. Tiek novērtēts bibliotēkara profesijas nozīmīgums mūsdienu informācijas laikmetā — bibliotekāri, kārtojot, sistematizējot informāciju, ikvienam ļauj brīvi orientēties datu, faktu un ziņu nebeidzamajā un nepārskatāmajā straumē. Bibliotekāri sen vairs netiek uztverti kā pelēkas peles, kas sēž tukšās bibliotēkās un aiz gara laika ada mazbērniem zeķītes. (28, 2.lpp.) Tagad viņi ir tie, kas pārzina modernās tehnoloģijas, izstrādā un vada projektus, veido *Gaismas tīklu*, pārvalda zināšanu universu.

Nozīmīgi bibliotēkara profesijas prestiža paaugstināšanā ir dažādie bibliotekāru konkursi ("Pagasta bibliotekārs — Gaismas nesējs", "Talsu rajona 2007. gada kultūras darbiniece", u.c.). Šie notikumi tiek plaši atspoguļoti lokālajos medijos, turklāt ar sevišķi pozitīvu, izteikti emocionālu vēstījumu. Bieži tas ļauj bibliotēkaram pirmo reizi gūt publisku atzinību un parādīties laikrakstu slejās, kas nozīmē, ka bibliotekāri vairs nestrādā aizmirstībā — tas dod motivāciju censties, neiegrimt rutīnā arī pārējiem amata brāļiem.

Diemžēl vēl joprojām ir atsevišķas publikācijas, kurās konstruēta cita realitāte — bibliotēkara profesijas prestižs sabiedrībā ir zems, bibliotēkās valda dīka gaisotne. Visticamāk, šos stereotipus tiražē cilvēki, kuri bibliotēku nav apmeklējuši gadiem, tāpēc nezina, cik plaši un komplicēti kļuvuši bibliotekāru pienākumi. Stereotipi par bibliotēkas darba vienkāršību nav tik viegli iznīdējami, jo lielāko daļu bibliotekāro procesu lasītājs neredz. Pie tam, jo ātrāk viņš iegūst sev nepieciešamo literatūru un informāciju, jo vienkāršākas liekas bibliotēku tehnoloģijas.

Taču — nevar noliegt, ka zemais profesijas prestižs ir saistīts arī ar zemo atalgojumu, kam pēdējā laikā gan bija tendence uzlaboties. Daudzos gadījumos bibliotekāra amats ir sirdsdarbs. Jāatzīst — ja bibliotekāra sirdsdegsme un vēlme strādāt nebūtu tik liela, tad bibliotēkas tēla atspoguļojums droši vien būtu daudz negatīvāks.

Bibliotēku pasākumi

Vislielākais publikāciju īpatsvars šajā laika periodā veltīts tēmai "Bibliotēku pasākumi" (1091 publikācijas jeb 34,67%). Laika posmā no 1985. līdz 1990. gadam šajā kategorijā ietilpa tikai 3 publikācijas. Tādējādi bibliotēkas tēls tiek konstruēts kā uz sadarbību vērsta institūcija, kas aktīvi piedāvā savus resursus interesantā un atraktīvā veidā. Pasākumi bibliotēkās ir viens no spilgtākajiem publicitātes veidiem, ar ko piesaistīt esošos un potenciālos klientus. Bibliotēku pasākumu daudzveidība pārsteidz ar izdomu, oriģinalitāti. Īpaši liela uzmanība šai tēmai pievērsta reģionālajos laikrakstos, kur tā atspoguļota ļoti pozitīvi, izvēloties dažādus piesaistošus virsrakstu nosaukumus, kas iegulst lasītāju apziņā.

LNB celtniecība un bibliotēku fiziskais stāvoklis

Šī ir otra visplašāk apskatītā tēma — LNB celtniecība pievēršas 343 publikācijās jeb 10,90%, par bibliotēku ēkām un telpām stāstīts 206 publikācijās jeb 6,55%.

Bibliotēkas tēls parādās jaunā gaismā: tiek konstruēta pilnīgi jauna bibliotēka, kas nebūt nenonāk pretrunā ar ideju "bez satura nav ēkas". Jaunas telpas vien negarantē panākumus, taču tos garantē gadu desmitos, simtos krātais mantojums, kurš beidzot kļūst pieejams visiem interesentiem. Daudzās bibliotēkās lasītāji nav varējuši pilnvērtīgi izmantot bibliotēkas krājumu tieši telpu trūkuma dēļ. Bibliotēkā ienāk tehnoloģijas. Tēlaini izsakoties, bibliotēka lasītāja apziņā tiek konstruēta kā jauns organisms, kas noārda veco ādu, lai spētu pilnvērtīgi funkcionēt jaunajos apstākļos, pieņemot visas piedāvātās iespējas.

Liela daļa no apskatītajām publikācijām liecina — līdz ar jaunām telpām palielinās lasītāju skaits.

Ja par jaunu ēku celtniecību un remontdarbu nepieciešamību Latvijas novados tiek runāts atzinīgi un tiek kritizētas pašvaldības, kuras par to nerūpējas, tad LNB celtniecība lielā daļā mediju (115 publikācijas), sevišķi krievu valodā iznākušo, tiek konstruēta negatīvi. LNB celtniecība vispār ir teju vienīgā tēma par bibliotēkām, kurai krievu valodā rakstošie mediji pievēršas. Tajos LNB celtniecība konstruēta galvenokārt kā šķērslis sociālo problēmu risināšanai. Bieži uz intervijām tiek aicināti latviešu pārstāvji, kuri ir pret bibliotēkas celtniecību, tādējādi liekot lasītājiem uzskatīt, ka arī paši latvieši nav apmierināti ar šo projektu. Daļēji tā ir taisnība, jo arī latviešu vidū nav vienprātības. Uzsvars publikācijās vairāk tiek likts uz ēku, tās ārējo izskatu, nevis uz saturu, ko bibliotēka piedāvās.

Reģionālie laikraksti LNB ēkas celtniecībai pievēršas visai maz, acīmredzot par svarīgāku uzskatot atainot savu novadu bibliotēku fizisko stāvokli. Krievu valodā iznākošajā medijā "Панорама Резекне" LNB jaunās ēkas celtniecības projekts nav pieminēts nevienā publikācijā.

Bibliotēku finansēšana, bibliotekāru atalgojums

Bibliotēku finansēšanas jautājumam mediji pievēršas salīdzinoši maz — 36 publikācijās jeb 1,14%. Teju visās uzmanība pievērsta faktam, ka valstī palielinās finansējums pašvaldību bibliotēku krājumu veidošanai, kas ļauj tos atjaunot un papildināt. Medijos plaši atspoguļoti pašvaldību dāvinājumi bibliotēkām ārpus paredzētā budžeta ietvariem.

Bibliotekāru atalgojuma jautājums mediju dienaskārtībā nonācis pavisam reti — tikai 20 publikācijās jeb 0,64%. Pašu bibliotekāru vēlmi nemitīgi nerunāt par mazo atalgojumu varētu skaidrot ar to, ka lielākā daļa no viņiem ir sava darba entuziasti — liela nozīme ir personīgajai motivācijai, atalgojums netiek likts pirmajā vietā. Tā kā bibliotekāram nemitīgi jāpilnveidojas, daudz līdzekļu un laika tiek ieguldīts darbinieku apmācībā, kas daļēji kompensē zemo atalgojumu. Bauskas rajona Mežotnes pagasta bibliotēkas vadītāja Sandra Cīrule: "*Bibliotekārs nestreiko, neprasa algas pielikumu, klusē, un pastāv šis mīts, ka viss ir kārtībā. Pie tam mēs paši ļaujām dzīvot šim mītam.*" (3, 108.lpp.)

Vairākās publikācijās kritizēta neskaidra bibliotekāru atalgojuma sistēma, kas rezultējas ar bibliotekāru algu nevienlīdzību. Manāma tendence, ka bibliotekāru atalgojums palielinās, taču ne visur. Īpaši svarīgs algu jautājums ir mazo pagastu bibliotekāriem, kuru pašvaldību rocība ir ierobežota, bet kurās nereti tieši bibliotēka ir tā gaismas saliņa, kas iedzīvotājiem ļauj iepazīt gan jaunākās grāmatas un presi, gan nodrošina piekļuvi internetam.

Attiecībā uz pašvaldībām publikācijās parādās viedoklis, ka bibliotekāriem pašiem nepieciešams aktīvi cīnīties par savu algu: ja sēdēsi bikli kā pelīte savā alā un tikai reizi mēnesī aiziesi uz pagastu saņemt algu, tad nebrīnies par tās mazo apmēru. (14, 14.lpp.) Bibliotekāru alga atkarīga no pašvaldības finanšu iespējām un attieksmes. Bijusī Preiļu Galvenās bibliotēkas direktore Ināra Batarāga atzīst: "*Bibliotekāriem raksturīga profesionālā norobežošanās: visu redzam, visu saprotam, bet īpaši neieņamies (...). Reizēm sūdzamies, kā var kāds pašvaldības deputāts ko zināt par bibliotēku, ja tur ne reizi nav bijis! Bet mums nav jāgaida, kad viņš nāks, mums jāiet pie viņa! Jāiet pašam, ja vajag, jākrīt ceļos un jāraud! Dieva dāvanas no gaisa nekritīs, ja neko nedarīsim, nekā arī nenotiks. Nogaidošā pozīcija — tā nekam neder, tā var visa dzīve paiet! Sabiedrība ir ieciklējusies uz to, ka kāds cits arvien ir vainīgs, tas viss attiecas arī uz bibliotekāriem, jāsāk ir ar sevi!*" (3, 114.lpp.)

Pašvaldību pārstāvji tiek aicināti augstāk vērtēt bibliotekāru darbu, apsvērt atalgojuma palielināšanas iespējas. Viesojoties Daugavpilī, bijusī kultūras ministre Helēna Demakova aicina pašvaldības palielināt darba algas bibliotekāriem, uzsverot, ka īstenojot *Gaismas tīkla* projektu, pieaug prasības un bibliotekāru atbildība, tādēļ alga jāpalielina. (10, 3.lpp.) Arī LNB direktors Andris Vilks atzinis, ka bibliotēku dzīvē ir "viens kārtīgs

darvas biķeris — atalgojuma jautājums". Darba tirgū konkurētspējīgā profesija bibliotēkās ir neadekvāti atalgota. A.Vilks min zemāko bibliotekāra atalgojumu Vācijas Nacionālajā bibliotēkā — 3000 eiro. Ja Latvijas dzīves līmenis uz ES fona tiek vērtēts ar aptuveni 40% no 100, tad Latvijas bibliotekāra atalgojuma koeficients pret ES ir aptuveni 5% (31).

Bibliotēku krājums

154 publikācijās jeb 4,89% iztirzāti bibliotēku krājuma jautājumi.

Asas diskusijas izraisījusi bibliotēkās veiktā krājuma norakstīšana un atbrīvošanās no padomju laika mantojuma. Medijos tiek konstruēts divējāds viedoklis: 1) lielākā daļa padomju laika izdevumu ir jānoraksta; 2) arī padomju literatūra ir vērtība, un to nedrīkst norakstīt. Sevišķi asas un emocionālas publikācijas ('masveidīga grāmatu iznīcināšana', 'krusta karš pret krievu grāmatām') ir lasāmas krievu valodā iznākušajos laikrakstos. Bibliotēkas tēlam par labu tas, protams, nenāk. Diemžēl krājuma norakstīšanas politikas nianse, tajā skaitā tas, ka padomju laika literatūras novecojusī daļa nav glabājama publiskajās bibliotēkās, vairumam sabiedrības tā arī netika pietiekami izskaidrota.

Plašsaziņas līdzekļos atspoguļota arī finansējuma nepietiekamība krājuma komplektēšanai, kas bieži nostāda bibliotekāru izvēles priekšā: pasūtīt kārtējo *lubu* romānu jeb iegādāties kādu jaunāko latviešu oriģināldarbu?

Bērnu bibliotēkas

Bērnu bibliotēkām veltīta 151 publikācija jeb 4,80%, no kurām lielākā daļa ir pozitīvas.

Vislielāko mediju uzmanību guvis lasīšanas veicināšanas projekts "Bērnu žūrija". Plaši tiek atspoguļota arī bērnu nodaļu vai lasītavu atvēršana, uzsverot, ka

tās atbilst visām mūsdienu prasībām, lai bērni vēlētos tajās uzturēties.

Attiecībā uz lasīšanas jautājumiem izskan bibliotekāru satraukums par to, ka bērni bieži izvēlas tādu žurnālu lasīšanu, kuru galvenā tematika ir izklaide, *zvaigžņu* dzīve, iepazīšanās, u.tml. Šajos jautājumos viedokļi dalās, bet kļūst skaidrs, ka ir jāpārvērtē attieksme pret bērniem un to lasīšanas ieradumiem, jo pasaule ir mainījusies un nepieciešami inovatīvi veidi, kā bērnus piesaistīt bibliotēkai.

Projekti

Par bibliotēku īstenojamiem projektiem rakstīts 108 reizes jeb 3,43%. Īpaši liela uzmanība šim aspektam pievērsta reģionālajā presē. Redzams, ka apskatītajā laika posmā novadu bibliotēkas aktīvi nodarbojušās ar projektu rakstīšanu. Medijos atspoguļots viens no projektu rakstīšanas iemesliem — nepietiekamais pašvaldību finansējums, kas bibliotēku darbiniekiem liek

meklēt papildus iespējas nopelnīt. Enerģiskajiem, radošajiem, izdomas bagātajiem bibliotekāriem tas arī lieliski izdodas. Piemēram, Gulbenes bibliotēka no dažādiem avotiem no 1998.gada līdz 2005.gadam ir ieguvusi gandrīz 100 000 Ls (35).

Plašu mediju ievēribu piesaistījis arī Valsts vienotās bibliotēku informācijas sistēmas projekts jeb *Gaismas tīkls*, kā arī Bila un Melindas Geitsu fonda granta piešķirums projekta attīstībai. Tiek skaidrota projekta nepieciešamība, uzsvērta vietējo pašvaldību atbildība projekta aktivitāšu ilgtspējas nodrošināšanā. Intervijās ar fonda pārstāvjiem vairākkārt izskan izteikti pozitīvi Latvijā izveidotās bibliotēku sistēmas novērtējums. Cildināti tiek arī Latvijas bibliotēku darbinieki — fonda pārstāvji atzīst, ka Latvijas bibliotekāri ir ļoti mērķtiecīgi, profesionāli, ar lielu vēlmi mācīties, koncentrējoties uz lietotāju vēlmēm un vajadzībām.

Citi bibliotekārā darba aspekti

63 publikācijas jeb 2% veltītas ārzemju bibliotēkām, uz kurām pieredzes apmaiņas braucienos dodas Latvijas bibliotekāri. Tas dod iespēju iepazīt bibliotēku darbu pasaulē. Šī pieredze ir ļoti svarīga laikā, kad Latvijas bibliotēkās ienāk informācijas tehnoloģijas, notiek bibliotēku automatizācija.

173 publikācijās jeb 5,50% rakstīts par informācijas tehnoloģijām bibliotēkās un bibliotēku automatizāciju. Šajā laika posmā bibliotēkas tiek apgādātas ar jau-

dīgām tehnoloģijām, tiek ierīkoti interneta pieslēguma punkti. Uzsvērts, ka bibliotēku pieslēgšana internetam padara tās par sabiedriskiem centriem, kas savukārt veicina bibliotēkas apmeklējuma palielināšanos.

Mediji konstruē jaunu bibliotēkas tēlu, kurā ir modernās tehnoloģijas, pastāvīgs internetslēgums, kuram var piekļūt jebkurš interesents. Pamanīts, ka datorus daudz drošāk sāk izmantot arī vecāka gadagājuma cilvēki.

Digitalizācija atspoguļota 45 publikācijās jeb 1,43%. Digitālo bibliotēku salīdzina ar elektronisko logu uz pasauli. Visvairāk mediji atspoguļojuši Eiropas Savienības digitālās bibliotēkas *Europeana* izveidi. Tiek popularizēts Bila Geitsa uzskats, ka ir sākusies digitālā revolūcija, kas sasniegs arī tos ļaudis, kuri šobrīd vēl nespēj piedalīties zināšanu ekonomikā, rezultāts būs

krītošs lasīšanas padomdevējs, palīgs lasāmvielas izvēlē. Kā atrast pareizo ceļu pie lasītāja? Izskan viedoklis par nepieciešamību piesaistīt bibliotēkām jaunus lasītājus. Lai popularizētu lasīšanu, bibliotēkas rīko dažādus pasākumus, piemēram, tikšanos ar dzejniekiem un rakstniekiem.

40 jeb 1,27% publikāciju veltītas mūžizglītībai un tālākizglītībai bibliotēkās. Bibliotekāru tālākizglītība norit pilnā sparā — pieaugot bibliotēkas kā informācijas iestādes lomai, vispirms paši bibliotekāri mācās pārvaldīt jaunās tehnoloģijas, izmantot elektroniskos resursus. Sabiedrība tiek informēta par desmit reģionālo mācību centru bibliotekāriem izveidi Latvijas un Bila&Melindas Geitsu fonda līdzfinansētā publisko bibliotēku attīstības projekta "Trešais tēva dēls" ietvaros.

jaunas inovācijas, kas padarīs ikviena dzīvi bagātāku un piepildītāku. (8, 7.lpp.) Tiek uzsvērtā bibliotēkas loma digitālās plaissamazināšanā.

21 jeb 0,67% publikāciju pievēršas cilvēku ar īpašām vajadzībām informācijas vēlmēm.

Tiek slavēta ne tikai cilvēkiem ar speciālajām vajadzībām nepieciešamās datortehnikas iegāde, bet arī dažādie projekti, kas cilvēkiem ar invaliditāti palīdz integrēties sabiedrībā. Lasītāju apziņā tiek konstruēts, ka bibliotēka ir atvērta visām sabiedrības grupām, spēj pielāgot savus pakalpojumus ikvienam sabiedrības loceklim. Lielu lomu šajā jautājumā spēlē fakts, ka bibliotēka ir vieta, kur šos pakalpojumus cilvēki var izmantot bez maksas.

Lasīšanas tēma aplūkota 32 publikācijās jeb 1,02%. Aktuālie jautājumi: bibliotekārs — tolerants un neuz-

Bibliotekāru mācības aplūko vairāki mediji, tajā skaitā krievu valodā iznākošie, to atainojot pozitīvi.

LNB direktors Andris Vilks uzsver, ka palielinās bibliotekāra – skolotāja loma. (30) Lasītavas aizvien vairāk atgādina auditorijas, bet bibliotekāri — skolotājus, kas māca ne vien kā ieslēgt un izslēgt datoru, bet — kā pasaules plašajā informācijas daudzumā atrast to, kas konkrētajam cilvēkam vajadzīgs. Bibliotēkas var sniegt lielu ieguldījumu sabiedrības *guglizācijas* mazināšanā.

Medijos bibliotēkas tiek konstruētas kā mūžizglītības iestādes. Mūžizglītība ir viens no bibliotēku nākotnes pamatvirzieniem. Bibliotekārs zaudē grāmatu izsniedzēja un saņēmēja lomu, iegūstot jaunu — skolotāja lomu.

94 publikācijās jeb 2,99% apskatīti novadpētniecības jautājumi. Visbiežāk par novadpētniecību raks-

tīts to Latvijas reģionu presē, kuru bibliotekāri aktīvi seko līdzi un krāj visu pieejamo informāciju par savu pagastu, novadu, reģionu. Laukos bibliotekāri neredzi ir arī vienīgie, kas nodarbojas ar novadpētniecību. Novadpētniecības darbs tiek vērtēts kā ieguldījums kopīgajā *Gaismas tīkla* datubāzē. Pozitīvi tiek vērtēta iespēja novadpētniecības darbā izmantot modernās tehnoloģijas.

Kā redzams, mediji atspoguļo visdažādākos bibliotekārā darba aspektus, no kā lasītājs var noprast, ka bibliotekāra darbs nebūt nav mierīgs un atrauts no apkārtējās dzīves.

Bibliotekāri — galvenie bibliotēkas tēla veidotāji

Visa sabiedrība nekad nenonāks tiešā saskarsmē ar bibliotēku, tādēļ, pieaugot plašsaziņas mediju ietekmei uz sabiedriskajiem procesiem, tajos konstruētais pozitīvais bibliotēkas tēls ir ļoti svarīgs. Tas nodrošina institūcijas veiksmīgu pastāvēšanu, nostiprina bibliotēkas stāvokli sabiedrībā, veicina savstarpējo izpratni. Nozīme ir it visam, pat šķietamiem sīkumiem: arī rakstam par to, ka bibliotēkā dzīvo kaķis, vai bibliotēkas darbiniece kolekcijā rūķus, kas lasītājiem ļauj uz bibliotēkām palūkoties cilvēciskā sirsnībā.

Jebkura realitāte tiek konstruēta, mijiedarbojoties ar apkārtējo vidi. Tas nozīmē, ka bibliotēkas tēla veidošanas procesā aktīvi piedalās bibliotekāri, kas ietekmē žurnālistu viedokli. Tādēļ nepieciešama cieša bibliotēkas un žurnālistu sadarbība. Savukārt mediju pienākums ir izziņāt dažādus viedokļus, tos analizēt un veidot pēc iespējas patiesākas tēla konstrukcijas.

Raksta pamatā — M.Bārbales maģistra darbs “Bibliotēkas tēla konstruēšana masu medijos (1985.–1990.g. un 2003.–2008.g.)”, kas aizstāvēts Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Informācijas un bibliotēku studiju nodaļā 2009.gada pavasarī.

Izmantotie informācijas avoti

1. **Ābele, A.** Atzīti de facto un de iure. *Padomju Jaunatne*, 1989, 25.okt., 4.lpp.
2. **Aivare, I.** Bibliotekāru tikšanās Stokholmā. *Latvijas Jaunatne*, 1990, 18.sept., 3.lpp.
3. **Bārbale, Maija.** *Bibliotēkas tēla konstruēšana masu medijos (1985.–1990.g. un 2003.–2008.g.)*: maģistra darbs. Latvijas Universitāte. Rīga, 2009. 190, [4] lpp.
4. **Bērziņa, I.** Ideja par Latvijas Nacionālo bibliotēku radās jau sen. *Ciņa*, 1989, 1.okt., 3.lpp.
5. Brīvais laiks — bibliotēkā. Sarunu ar Ikšķiles bibliotēkas vadītāju V.Vaitaiti pierakst. L.Eglīte. *Ciņa*, 1987, 22.marts, 3.lpp.
6. **Dreimane, A.** Uzdevumi skolu bibliotēkām. *Skolotāju Avīze*, 1985, 5.jūn., 5.lpp.
7. **Elksne, R.** Skola un bibliotēka. *Skolotāju Avīze*, 1985, 31. jūl., 3 lpp.
8. **Geitss, B.** Digitālā revolūcija ir tikko sākusies. *Diena*, Nr.20, 2008, 24.janv., 7.lpp.
9. Gunārs Birkerts šodien iebrauc Rīgā. I.Raiskuma intervē A.Vilku. *Padomju Jaunatne (Latvijas Jaunatne)*, 1990, 15.sept., 4.lpp.
10. **Jonāne, Egita Terēze.** Aicina palielināt bibliotekāru algas. *Latgales Laiks*, Nr.86, 2004, 9.nov., 3.lpp.
11. **Kalinka, I.** Bibliotēka sociologa acīm. *Ciņa*, 1987, 1.nov., 3.lpp.
12. **Kalmanis, U.** Vēlreiz par valsts bibliotēku. *Padomju Jaunatne*, 1988, 2.sep., 3.lpp.

13. **Klotiņš, A.** Vēl mazliet par [V.Lāča LPSR] Valsts bibliotēku, bet šoreiz — ar ziediem un apsveikumiem. *Literatūra un Māksla*, 1988, 1.apr., 13.lpp.
14. **Krauļa, V.** Latvijas bibliotekāru saimei pārlūko algas. *Latvijas Avīze*, Nr.121, 2007, 7.maijs, 14.lpp.
15. Latvijas Valsts bibliotēkai — 70. Intervē T.Šaitere. *Skolotāju Avīze*, 1989, 5.apr., 6.lpp.
16. **Mauliņa, A.** Baltijas bibliotekāri par kultūras vērtību pieejamību. *Padomju Jaunatne*, 1988, 30.jūn., 6.lpp.
17. **Mauliņa, A.** Latvijas bibliotēka krustcelēs. *Latvijas Jaunatne*, 1990, 21.nov., 4.lpp.
18. **Mauliņa, A.** Latvijas bibliotekāru dzīve bez pārmaiņām. *Brīvā Latvija*. 1989, 26.jūn., 3.lpp.
19. Pēc četrdesmit deviņiem gadiem. *Padomju Jaunatne*, 1988, 4.aug., 4.lpp.
20. **Puriņa, A.** Šī divainā bibliotēka. *Avots*, Nr.12, 1988, 62.–63.lpp.
21. **Raiskuma, I.** Pret specfondiem. *Padomju Jaunatne*, 1988, 27.okt., 1.lpp.
22. **Rasima, I.** Republikas galvenā bibliotēka. *Grāmata*, Nr.3, 1990, 86.–87.lpp.
23. Republikas galvenā bibliotēka nelaimē. *Rīgas Balss*, 1987, 7.dec., 4.lpp.
24. *Rīgas Balss*. 1989, 4.jūl.
25. **Sardiko, S.** Mēs — bibliotēkai, bibliotēka — mums. *Ciņa*, 1988, 16.febr., 3.lpp.
26. **Sardiko, S.** No vārdiem pie darbiem vai par grāmatu krātuvēm. *Padomju Jaunatne*, 1989, 20.jūn., 4.lpp.
27. **Titmane, A.** Gunārs Birkerts Rīgā. *Literatūra un Māksla*. 1990, 22.sept., 3.lpp.
28. **Ušča, A.** Pašvaldību bibliotekāri vēlas tikt sadzirdēti. *Bauskas Dzīve*, Nr.4, 2007, 10.janv., 2.lpp.
29. Valsts bibliotēkas ēkas projekts. *Literatūra un Māksla*, 1990, 22.sept., 3.lpp.
30. **Vilks, A.** Bibliotekārs — rīt vairāk skolotājs nekā šodien. Pierakst. Viktors Avotiņš. *Neatkarīgā Rīta Avīze Latvijai*, Nr.211, 2007, 10.sept., 2.lpp.
31. **Vilks, A.** Bibliotekārs jeb kibertekārs būs pieprasīts. Pierakst. Ingrida Mičāne. *Rīgas Balss*, Nr.99, 2004, 24.maijs, 10.lpp.
32. **Vilks, A., Ābele, A.** Dažas pārdomas bibliotekāru biedrības lietā. *Padomju Jaunatne*, 1989, 20.janv., 1.lpp.
33. **Zandere, I.** Ja bibliotēka ir pasaules metafora. *Jaunās grāmatas*, Nr.6, 1988, 16.lpp.
34. **Zanders, Viesturs.** Latvijas Valsts bibliotēkā: [Par LTF grupu]. *Jaunās Grāmatas*, Nr.3, 1989, 1.lpp.
35. **Zile, M.** Rūpīgi un ar pacietību koptais lauks. *Latvijas Avīze*, Nr.139, 2005, 24.maijs, 22.lpp.